

Wrocław, 04.01.2019

Dr Dorota Kołodziejczyk

Adiunkt

Zakład Literatury Angielskiej i Studiów Porównawczych

Instytut Filologii Angielskiej

Uniwersytet Wrocławski

ul. Kuźnicza 22, 50-138 Wrocław

dorota.kolodziejczyk@uwr.edu.pl

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Dorota Kołodziejczyk

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe:

2000 – Doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, dyplom wydany przez Radę Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego 11.01.2000 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Nation in the Wake of the Post: Postcolonial Perspectives and Negotiations*, napisanej pod kierunkiem dra hab. prof. UO Leszka Koczanowicza. Recenzenci: prof. Wojciech Burszta, prof. Rodolphe Gasché, prof. Jerzy Szacki.

1994 – Magister filologii angielskiej, dyplom wydany przez Instytut Filologii Angielskiej Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego, na podstawie pracy pt. *Representations of Subjectivity in Salman Rushdie's Works*, napisanej pod kierunkiem dra Jamesa Lynna. Recenzent: dr Anna Cichoń.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

25.08.2002 – 31.01.2004 – Kosciuszko Foundation Visiting Assistant Professor at Polish Studies Program, SUNY, University at Buffalo

01.02.2001 - obecnie – Adiunkt w Zakładzie Literatury Angielskiej i Amerykańskiej/Literatury Angielskiej i Studiów Porównawczych, Instytut Filologii Angielskiej, Uniwersytet Wrocławski

01.10.1994 – 31.01.2001 – Asystent w Zakładzie Literatury Angielskiej i Amerykańskiej, Instytut Anglistyki, Uniwersytet Wrocławski (urlopowana 01.10.95 – 10.01.2000 na czas studiów doktoranckich)

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.)

A) Tytuł: *Między komparatystyką a postkolonializmem – transfer, translacja, różnica w kosmopolityce nowej literatury światowej*

Cykl 15 artykułów naukowych:

1. Kołodziejczyk, Dorota. „Literatura porównawcza i studia postkolonialne – nowe otwarcie dla komparatystyki?” 2008. *Porównania*.5. 57-73. Autoprzeład na jęz. angielski w: „Comparative Literature and Postcolonial Studies - A New Opening for Comparativism?” 2015. *Comparisons and Contexts: Essays on Central-Eastern European Literature and Culture*, red. Bogusław Bakuła, Dobrochna Dabert i Emilia Kledzik. Poznań: Wydawnictwo Bonami. (Biblioteka Porównań; 6). 79-99.
2. Kołodziejczyk, Dorota. “Postkolonialny transfer na Europę Środkowo-Wschodnią.” 2010. *Teksty Drugie* 5. 22-39. Przedruk w *Kultura po przejściach, osoby z przeszłością. Polski dyskurs postzależnościowy – konteksty i perspektywy badawcze*, red. Ryszard Nycz, Kraków: Universitas, 2011, 117-138. [Przeład na angielski: „Postcolonial transfer on Central and Eastern Europe” numer specjalny *Postcolonial or Postdependence Studies? Teksty Drugie* 1/2014; wersja węgierska: „A posztkolonializmus közép-európal honositása,” tłum. Adrienn Kocsis. *Távolodhatunk-e a birodalomtól. Posztkolonializmus*

a lengyel irodalomtudományban, red. Kocsis Adrienn, Pálfalvi Lajos, Budapest: Rézbong Kiadó. 173-199.]

3. Kołodziejczyk, Dorota (współautorstwo z Cristiną Sandru). „Introduction: On Colonialism, Communism and East-Central Europe – Some Reflections.” 2012. *Postcolonialism/ Postcommunism: Confluences, Intersections and Discontents*. Red. Dorota Kołodziejczyk, Cristina Sandru. Numer specjalny czasopisma *The Journal of Postcolonial Writing* 48.2. Londyn: Routledge. 113-116.
4. Kołodziejczyk, Dorota. „Język(i) postkolonialności – historia studiów postkolonialnych w zarysie.” 2014. *Porównania* 15. 19-32.
5. Kołodziejczyk, Dorota. “Światowa Republika Literatury czy tandetny supermarket? Peryferyjne miejsca i globalne szlaki handlowe w literaturze porównawczej.” 2014 *Historie, społeczeństwa, przestrzenie dialogu: studia postzależnościowe w perspektywie porównawczej*, red. Hanna Gosk i Dorota Kołodziejczyk, Kraków: Universitas. 203-226.
6. Kołodziejczyk, Dorota. „Wojna światów? Postkolonialny kontrapunkt w nowej komparatyście.” 2014. *Teksty Drugie* 4. 64-84.
7. Kołodziejczyk, Dorota. „Cosmopolitan provincialism in a comparative perspective.” 2010. *Rerouting the Postcolonial: New Directions for the New Millennium*, red. Janet Wilson, Sarah Lawson Welsh i Cristina Sandru. Londyn: Routledge. 151-162.
8. Kołodziejczyk, Dorota. „The Uncanny Space of ‘Lesser’ Europe: Trans-Border Corpses and Transnational Ghosts in Post-1989 Eastern European Fiction.” 2011. *Postcolonial Text* 6.2. Publikacja online, Open Access.
9. Kołodziejczyk, Dorota. „Odzyskiwanie miejsca: realizm magiczny w powieści postkolonialnej i polskiej powieści lat dziewięćdziesiątych XX w.” 2008. *(Nie)obecność. Pominięcia i przemilczenia w narracjach XX wieku*, red. Hanna Gosk i Bożena Karwowska, Warszawa: Dom Wydaw. „Elipsa.” 134-154.
10. Kołodziejczyk, Dorota. „Postkolonialne odzyskiwanie pamięci: zawtaszczenia, fabulacje, niesamowite odpominanie.” 2013. *Od pamięci biodziedzicznej do postpamięci*, red.

Teresa Szostek, Roma Sendyka i Ryszard Nycz, Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN wydawnictwo, 2013. (seria Nowa Humanistyka, tom 7). 277-305.

11. Kołodziejczyk, Dorota. „The Organic (Re)turn - Ecology of Place in Postcolonial and Central/Eastern European Novel of Post-Displacement.” 2015. *Postcolonial Europe? Essays on Post-Communist Literatures and Cultures*, red. Dobrota Pucherova i Robert Gafrik, Leiden, Boston: Brill/Rodopi. 261-280.
12. Kołodziejczyk, Dorota. „Meta-fory, trans-lacje, hybrydy: tropy migracji w literaturze postkolonialnej.” 2012. *Narracje migracyjne w literaturze polskiej XX i XXI wieku*, red. Hanna Gosk, ed.: *Narracje migracyjne w literaturze polskiej XX i XXI wieku*, Kraków: Universitas, Kraków. 15-40.
13. Kołodziejczyk, Dorota. „W poszukiwaniu migracyjnego pisania: kosmopolityka pewnego przypadku literackiego na Wyspach.” *Literatura migracyjna*. Numer specjalny pod redakcją Joanny Kosmalskiej i Jerzego Jarniewicza *Teksty Drugie* 3/2016. 116-141. [wersja angielska “The Cosmopolitics of Polish Fiction from the British Isles,” *Teksty Drugie* 1/2018. 88-112, Open Access]
14. Kołodziejczyk, Dorota. „Naród, wyobraźnia, produkcja: materializm kulturowy w ujęciu postkolonialnym.” *Romantyzm środkowoeuropejski w kontekście postkolonialnym. Cz. 2*, red. Michał Kuziak i Bartosz Maciejewski. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas (Projekty Komparatystyki) 2016. 397-418.
15. Kołodziejczyk, Dorota. “Comparative Posts Going Political – the Postcolonial Backlash in Poland.” *Postcolonial Europe: Comparative Reflections After the Empires.* Red. Julia Suarez-Krabbe, Christian Groes, Zoran Lee Pecic. Londyn; Nowy Jork: Rowman and Littlefield International 2018. 177-192.

B) Omówienie celu naukowego pracy oraz osiągniętych rezultatów

Przedstawiony w formie cyklu artykułów zbiór zatytułowany ***Między komparatystyką a postkolonializmem – transfer, translacja, różnica w kosmopolityce nowej literatury światowej*** podejmuje dyskusję zjawiska krytycznoliterackiego i teoretycznego, które nazywam kosmopolityką nowej literatury światowej. Celem naukowym cyklu jest opracowanie

teoretycznych podstaw tego złożonego zjawiska społecznego, kulturowego, tożsamościowego oraz świadomościowego, oraz zbadanie go narzędziami pozyskanymi z połączenia studiów postkolonialnych, komparatystyki literackiej oraz studiów postzależnościowych. Badając rozległą przestrzeń komparatystyczną na styku studiów postkolonialnych - zróżnicowanej metodologicznie i teoretycznie dyscypliny, oraz komparatystyki literackiej, w tym problematyki przekładu literackiego i kulturowego, udaje mi się uchwycić retorykę translacji i poetykę ruchu, które łączą określoną w cyklu problematykę teoretyczną z literaturą lokalności i migracji (najczęściej współwystępujących).

Obiekt moich badań – kosmopolityka – jest terminem powstałym z połączenia dwóch słów: „kosmopolityzmu” oraz „polityki.” Oznacza on krytyczną świadomość świata rozwijającą się z doświadczenia bycia w nim, na które składają się sposoby poznawania, rozumienia i wyobrażania sobie świata w poczuciu współprzynależności do niego w globalnym horyzoncie wyznaczanym przez historyczno-społeczno-kulturowe konteksty. Jeśli „kosmopolityzm” jest formą tożsamości – poczuciem przynależności do światowej wspólnoty ludzi/obywateli, „kosmopolityka” jest dyskursem tworzącym wiedzę i wyobrażenia o społecznym i politycznym potencjale nowych form uczestniczenia w świecie, możliwych do zaistnienia głównie dzięki globalnej mobilności. Pojęcie kosmopolityki rozwijam wychodząc od propozycji autorów Bruce’a Robbinsa i Phenga Cheah (*Cosmopolitics. Thinking and Feeling Beyond the Nation* 1998), aby poszerzyć nasze rozumienie kosmopolityzmu, dyskutowanego od lat 90tych jako alternatywa dla nacjonalizmu lub, w historycznej perspektywie postkolonialnej, jako etap po antykolonialnej fazie nacjonalizmu. Kosmopolityka byłaby więc formą globalnej (lub „planetarnej”) świadomości politycznej oraz solidarności i poczuciem sprawczej (przynajmniej jako postulat polityczny) przynależności do świata. W definicji tej widać wyraźny rys etosu obywatelskiego wykraczającego poza granice narodu i państwa. Świadomość ta pozwala również korygować tradycję kosmopolityzmu jako paradoksalnie wykluczającego idealizmu, dostępnego dla uprzywilejowanych warstw społecznych. Wskazuje na oddolne, nieuprzywilejowane, realnie istniejące praktyki polityczne, społeczne i kulturowe, które w jakiś sposób przekraczają granice lokalności, nawet jeśli są silnie determinowane miejscem, i komunikują się lub łączą z innymi praktykami, razem budując obraz świata otwartego na uczestnictwo w nim „obywateli świata,” czyli osób i grup, które dążą do zmian, postulowanych

jako wspólne dla wszystkich. Z kolei „nowa” literatura światowa to propozycja odejścia od pojęcia „literatury światowej” jako kanonu ustalanych w pewnej dynamice zmiany wzorów literackich wartości, i rozumienia go raczej jako obiegu literackiego, który włącza wypowiedź literacką w horyzont krytycznego uczestnictwa w świecie.

W przedstawionej jako cykl serii artykułów analizuję kosmopolitykę jako zespół wzajemnie z siebie wynikających i współdziałających dyskursów dotyczących kwestii tożsamości, doświadczenia historii, performatywnej pracy pamięci oraz pracy wyobraźni jako formy sprawczości w przestrzeni społecznej. Podstawą moich badań nad śladami, manifestacjami i działaniami nowej świadomości kosmopolitycznej jest komparatystyczny wymiar studiów postkolonialnych, szczególnie tam, gdzie pozwala on na wypracowanie metod badania graniczności oraz przenoszenia sensów przez kultury, języki i geopolityczne podziały. W cyklu proponuję system hermeneutyczny, ukazujący wspólne wątki w powieści postkolonialnej i powieści w Europie Środkowej i Wschodniej, które dowodzą istnienia i działania aktywnej świadomości uczestniczenia w świecie z pozycji peryferyjnego, nie-centralnego komentatora.

W analizach tych pokazuję, że kosmopolityka jako świadomość krytyczna wyrasta z „uświatowienia” – procesu dyskursywnego tworzenia świata, który w studiach postkolonialnych stał się fundamentem krytyki normatywnych konstrukcji takich jak literatura światowa – pozornie transcendentny, idealny byt literacki, a w istocie system porządkowania świata według pewnych norm literackości lub wartości, którym przypisano status najwyższego, uniwersalnego osiągnięcia (werbalnej) myśli ludzkiej. W przedstawionym cyklu przywołuję kluczowe stwierdzenia na temat nowych form świadomości kosmopolitycznej w praktykach społecznych mobilizowanych szczególnie przez migracje w globalizującym się świecie: w antropologii społecznej Arjuna Appaduraia (*ethnoscapes* i oddolny/zakorzeniony kosmopolityzm); w krytyce teorii postkolonialnej Tima Brennana (kosmopolityzm intelektualistów z Trzeciego Świata); w filozofii Kwame Anthony’ego Appiah (kosmopolityzm zakorzeniony, naturalnie rozwijający się na bazie patriotyzmu i antykolonialnego nacjonalizmu); oraz w antyglobalizacyjnej, postkolonialnej komparatystyce Gayatri Chakravorty Spivak (uświatowienie „subalterna” jako proces kolonialny; kosmopolityka jako etos udostępniania świata naprawiający ograniczenia globalizacji).

W cyklu staram się pokazać, że kosmopolityka to proces świadomościowy wyłaniający się z każdej formy zapisu doświadczenia migracji, utraty miejsca, wykorzenienia, przemieszczenia i innych form przymusowej bądź dobrowolnej mobilności. W mojej pracy wychodzę od przekonania, że masowe doświadczenie migracji, szczególnie tych spowodowanych wielkimi przełomami nowoczesności, jak kolonizacja, dekolonizacja, dwubiegunowy podział świata po drugiej wojnie światowej czy, wreszcie, rozpad komunizmu w Europie Środkowej i Wschodniej, wymusiło wypracowanie nowych metod badania świadomości miejsca i przemieszczenia zaświadczonej w literaturze, a z tym płynnych lub hybrydowych czy palimpsestowych tożsamości charakterystycznych dla poruszonego świata późnej nowoczesności, afektów towarzyszących doświadczeniu wykluczenia z jakiejś światowej przestrzeni, lub związanych z brutalnością doświadczanego świata, a także sposobów konstruowania obrazów i wiedzy o świecie.

W przedstawionym cyklu przechodzę od teoretycznej refleksji nad komparatystycznym potencjałem studiów postkolonialnych, szczególnie w perspektywie studiów postzależnościowych rozwijających się jako nowa dyscyplina krytyczna, do dowodów na realizację tego potencjału przede wszystkim w literaturze z różnych obszarów językowych i kulturowych, którą łączy zespół wspólnych cech: specyficzna poetyka utraconego miejsca, doświadczenie migracji, przesiedleń, przemieszczeń, wyobcowania kulturowego i prób zadomowienia się w nowych warunkach i wypracowania nowych form przynależności. Obiektem mojego zainteresowania badawczego jest nie tyle sam temat migracji, porzucenia miejsca, znalezienia nowego i konsekwencji tego procesu dla poczucia tożsamości, lecz, przede wszystkim, strategie narracyjne i retoryczne, które z owych okoliczności rozwijają obrazy i opowieści wpisujące się w horyzont kosmopolityki i, tym samym, nawiązują krytyczny dialog z różnymi formami światowości wynikającymi z uprzywilejowanego dostępu do świata (umożliwionym przez pochodzenie klasowe, edukację itd.). W tym sensie wyobraźnia kosmopolityczna, którą śledzę w przedstawionym cyklu zarówno w czytanych porównawczo tekstach literackich jak i w postkolonialnej perspektywie na propozycje komparatystyki literackiej, to praktyka budowania obrazów świata jako relacji i powiązań, szczególnie transnarodowych i transkulturowych. Jest to wyobraźnia relacyjności, która jest o wiele bardziej złożona i pojemna, niż płaska dychotomia metropolii/centrum i peryferii.

Kosmopolityka nowej literatury światowej odzwierciedla kluczowe problemy procesów globalizacyjnych, szczególnie nierównego rozwoju i wymuszanych przez niego przepływów siły roboczej i ciężaru ryzyka spowodowanego poczuciem tymczasowości zadomowienia, ale także pozwala dostrzec nowe perspektywy sprawczości w zachodzących wraz z globalizacją zmianach społecznych czy kulturowych.

Cykl artykułów opiera się na ramie teoretycznej zakładającej komparatystyczny wymiar studiów postkolonialnych. Są to artykuły 1-6 z listy osiągnięcia naukowego.

Dokonując przeglądu komparatystycznych implikacji teorii postkolonialnej, wyodrębniam i analizuję w powyższych artykułach zespół powiązanych ze sobą prawidłowości: komparatystyczny potencjał studiów postkolonialnych, które wyrosły z wewnętrznej wielojęzyczności języków postkolonialności, trajektorie transferów teorii oraz niewspółmierność w procesach przekładu kategorii teoretycznych i kulturowych. Owe trzy obszary, określone i analizowane w teoretycznej części cyklu, wyznaczają kierunki czytania komparatystycznego, które przedstawiam w części cyklu poświęconej badaniu nowej kosmopolityki w literaturze postkolonialnej i literaturze z Europy Środkowej i Wschodniej. Są to artykuły 7-13 z listy osiągnięcia naukowego.

Łącząca owe różne obszary literackie świadomość transgraniczności miejsca i potrzeba dialogu z hegemonicznym kosmopolityzmem Zachodu zachęca do badania w nich form myślenia kosmopolitycznego (przekraczającego granice lokalności, tożsamości, nawiązującego dialog ze światem), kształtującego się w pracy translacyjnej (wiele przykładów literatur przeze mnie przywoływanych jest wielojęzycznych), w tym w (auto)translacji kulturowej w retoryce ironii, przewrotnego cytatu i kanibalistycznego zawłaszczenia. W analizowanych powieściach powtarza się problem lokalności i przemieszczenia jako dwóch przecinających się osi, wokół których rozwija się postkolonialny i postzależnościowy komentarz z drugiej, nie-imperialnej i nie-zachodniej strony nowoczesności.

Cykl zamykam dwoma artykułami, które przenoszą porównawczą relację postkolonializmu i studiów postzależnościowych na problematykę tożsamości narodowej jako procesu również dekolonialnego, w tym nacjonalizmu antykolonialnego i niepodległościowego. Oba artykuły odnoszą się do debat na temat miejsca i czasu nacjonalizmu w procesie dekolonizacji i jego

niebezpieczeństw jako narzędzia mobilizacji społecznej w wielokulturowych i wieloreligijnych społeczeństwach. Są to artykuły 14-15 z listy osiągnięcia naukowego.

Zbiór artykułów stanowiących teoretyczne podstawy refleksji nad nową kosmopolityką w perspektywie postkolonialnej i wschodnio-środkowoeuropejskiej, włączaną przeze mnie w perspektywę postzależnościową, porusza szereg kwestii związanych z problemem, który Edward Said określił jako „travelling theory” – przenoszenie teorii krytycznych poza miejsce ich bezpośrednich odniesień, i w konsekwencji wytracanie się krytycznej, w Saidowskim sensie odnoszącej się do obszaru politycznego i społecznego, siły teorii (*The World, the Text, and the Critic*, 1982). Nie oznacza to, że odrzucam możliwość transferów teoretycznych, wręcz przeciwnie, studia postkolonialne są dowodem na udany transfer teorii poststrukturalistycznych poza ich autorefleksyjną przestrzeń zachodniej metropolii. W krytycznej rewizji teoretycznych zapożyczeń, przekształceń i inspiracji pokazuję, że Said, ostrzegając przed łatwym podróżowaniem teorii, miał absolutną rację co do tego, że kategorie teoretyczne są zawsze lokalne – wychodzą z określonego kontekstu i w nim mają właściwe sobie znaczenie. Dlatego też postuluję w tej części cyklu, aby transfer teorii traktować jako pracę translacyjną, czyli ściśle porównawczą, świadomą różnic generowanych przez lokalne konteksty, ukierunkowaną na tworzenie w procesie przekładu nowych kategorii krytycznych w dialogu z „oryginałem,” który w procesie przeniesienia między językami i kontekstami przestaje być źródłem i staje się sygnaturą – z jednej strony niepowtarzalnym wydarzeniem, z drugiej, otwartą możliwością powtórzenia, imitowania i całego łańcucha przepisywań.

W artykułach tej części cyklu przeprowadzam bilans zysków i niebezpieczeństw związanych z transferami teorii postkolonialnej na obszar definiowany jako kraje postkomunistyczne, kraje byłego bloku wschodniego, czy Europa Środkowo-Wschodnia, a który w perspektywie rozwijanych również z moim udziałem studiów postzależnościowych powinien prawdopodobnie nazywać się „przestrzenią postzależności” i w ten sposób komunikować różnicę naszego regionu w dialogu z globalnymi studiami postkolonialnymi. Dokonując przeglądu postkolonialnych rewizji tradycji, praktyki i modeli komparatystycznych, w tym szczególnie odnoszących się do koncepcji literatury światowej, zwracam w moich analizach uwagę na konieczność wypracowania kategorii, które wpisują się w globalny zakres studiów

postkolonialnych, a jednocześnie wywodzą się ze specyfiki regionu. Skupiam się głównie na kontekście Europy Środkowo-Wschodniej w okresie transformacji ustrojowej, która skłania do refleksji badawczej nad procesami przemian i towarzyszącymi im dyskursami rozwijanymi w społeczeństwie w reakcji na przełomy historyczne i ustrojowe, i korzystam z tworzącego się cały czas instrumentarium studiów postzależnościowych. Poruszając się w obrębie trzech głównych, pozostających ze sobą w ścisłej relacji, punktów badawczych: komparatystyki, translacji i transferu, staram się pokazać kierunki tworzenia się przestrzeni nowej kosmopolityki w wypowiedziach literackich i krytycznych na styku wrażliwości postkolonialnej i postzależnościowej.

Poniżej przedstawiam założenia artykułów stanowiących podstawę teoretyczną cyklu wraz z ich krótką analizą, która ukáže przeplatające się w nich, wyżej opisane wątki.

W artykule 1: „Literatura porównawcza i studia postkolonialne – nowe otwarcie dla komparatystyki?,” opublikowanym w *Porównaniach* 5/2008, formułuję tezę, że studia postkolonialne, jako praktyka krytyczna mająca na celu całościowe zbadanie skutków kolonializmu, w tym jego niejednoznacznego dziedzictwa, wyrosły z impulsu komparatystycznego. Podążając za Saidowskim rozumieniem orientalizmu w ramie Foucaultowskiej koncepcji władzy/wiedzy, czyli jako złożonego i dynamicznego dyskursu legitymizującego przedsięwzięcie imperialne, i jednocześnie reprodukowanego i wzmacnianego w oparciu o imperialną władzę, identyfikuję w artykule podstawy komparatystyczne studiów postkolonialnych u samego początku dyscypliny, w próbach określenia, jak i kiedy w hegemonicznym dyskursie imperialnym rozwinęły się przestrzenie autonomii w różnych formach kontr-dyskursu.

Zaświadcza o tym początek literatur postkolonialnych, które wyłoniły się w świadomym akcie autoafirmacji artystycznej i kulturowej (oraz najczęściej również tożsamościowej) poprzez język i formę twórczości, często nabyte i, efektywnie, narzucone w procesie kolonialnej edukacji i akulturacji, z jednoczesną świadomością niejednoznacznego bagażu kulturowego dziedzictwa imperium oraz z widoczną w dziełach ambiwalencją w stosunku do kategorii i wartości kulturowych imperium. Pisarz postkolonialny, który często był również pisarzem antykolonialnym, pisze z pozycji nieuprzywilejowanego komparatysty – zna kulturę swoją i

kulturę imperium, które z jakichś powodów układają mu się w logikę porównawczą, lecz nie ma pozycji autorytetu w przedstawianiu paradygmatów porównania i wniosków z porównania płynących. Przedstawiając obraz swojej kultury, pisarz postkolonialny podejmuje trud nieprzystawalnego przekładu – kulturowego, wplatając w tekst literacki wątki mające na celu ukazać specyfikę pewnej całości kulturowej oraz językowego – pisząc o swojej kulturze w języku imperium.

W artykule tym proponuję więc rozumieć literaturę postkolonialną jako system przemieszczeń językowo-kulturowych, zbudowany z zapożyczeń, przekładów i dialogu z hegemonicznym podmiotem imperialnym – metropolią, która może przybierać formę np. kanonu literackiego. Wyrastający na bazie tej literatury postkolonialny impuls porównawczy jest, jak twierdzą, oparty na poetyce rozłączności, realizowanej często w formie przewrotnej genealogii poprzez metafory wielorakiego ojcostwa i nieprawowitego pochodzenia. Polityka różnicy staje się więc u samego początku literatury postkolonialnej fundamentalną przestrzenią sprawczości artystycznej i kulturowej, a nieprzetłumaczalność, wynik swoistej nieprzenikalności kategorii kulturowych, w tym języka, jest ważnym elementem gry autonomią w tekście postkolonialnym.

Tak określona literatura postkolonialna wymusza rewizję metod komparatystycznych, aby uwzględniły one pracę różnicy jako siły krytycznej w wypowiedzi literackiej. W tym kontekście analizuję kluczowe stwierdzenia i propozycje dotyczące literatury porównawczej jako dyscypliny i jej produktu, literatury światowej, które zostały sformułowane w czasie kształtowania się studiów postkolonialnych. Są to: Saidowska koncepcja światowości oraz krytyczna strategia kontrapunktu; dekonstruująca pozornie egalitarne systemy porównania propozycja planetarności Gayatri Chakravorty Spivak; koncepcja różnicy jako translacyjności, która uruchamia performatywny potencjał literatury w procesie czytania uwzględniającego lokalność tekstu i jego graniczne, „trzecie” przestrzenie u Homiego Bhabhy. Zestawiając główne przemyślenia na temat literatury światowej i komparatystyki literackiej trojga fundamentalnych dla powstania studiów postkolonialnych krytyków, dowodzę, że łączy ich spójność postulatów – bliskie czytanie jako warunek wyjściowy praktyki krytycznej (co będzie szczególnie ważne w dyskusji modeli literatury światowej diskutowanych w następnym artykule cyklu), świadomość lokalności tekstu, a jednocześnie jego immanentnej translacyjności, oraz uwrażliwienie na formy i działanie różnicy kulturowej jako zjawiska, które

może skutkować w procesie przekładu niewspółmiernością. W moim czytaniu komparatystycznych podstaw studiów postkolonialnych oraz analizie krytycznego potencjału perspektywy postkolonialnej na historię i kanony literatury światowej pokazuję, że jest to projekt wydajnie rozwijający hermeneutykę nowej kosmopolityki w literaturze i myśli krytycznej.

Artykuł 2: „Postkolonialny transfer na Europę Środkowo-Wschodnią,” opublikowany w *Tekstach Drugich* (5/2010), stał się ważnym głosem w debacie na temat adekwatności teorii postkolonialnej do sytuacji krajów Europy Środkowo-Wschodniej jako byłego bloku wschodniego i jako regionu, którego wcześniejsza historia pokazuje drugą stronę europejskiej władzy imperialnej. W artykule tym stawiam tezę, że stosowanie kategorii postkolonialnych dla opisu kondycji Europy Środkowo-Wschodniej jako regionu, któremu nie jest obce doświadczenie zależności paradygmatycznie kolonialnej, jest jak najbardziej słuszne, pod dwoma jednak warunkami. Po pierwsze, proponuję inspirację studiami postkolonialnymi postrzegać jako proces, który nazywam transferem postkolonialnym na Europę Środkowo-Wschodnią. Po drugie, odcinam się od nurtu krytycznego, który definiuje region czy też samą Polskę jako przestrzeń postkolonialną, wychodząc z założenia, że należy rozróżniać między sytuacją analogiczną a tożsamą. W procesie transferu dokonuje się przekład aparatu pojęciowego postkolonializmu na lokalne uwarunkowania historyczne, kulturowe i społeczne regionu i danego państwa/narodu lub innej badanej jednostki porównawczej (czyli zawsze też polityczne w rozumieniu postkolonialnym). Zaznaczam w tym kontekście porównawczy charakter tego procesu, ponieważ celem nakładania na region Europy Środkowo-Wschodniej kategorii funkcjonujących w studiach postkolonialnych jest znalezienie nowego języka do opisu badanych zjawisk - lokalnie usytuowanego, oddolnie tworzonego od kontekstu do meta-poziomu dyskursu badawczego. W efekcie tak przeprowadzonego procesu translacji i przesunięć semantycznych postkolonializm, jak pokazuję w artykule, traci swoją nazwę i zamienia się w nową, pokrewną, lecz autonomiczną dziedzinę badań, czyli w studia postzależnościowe.

Dyskursywne wykorzystanie zasobów krytycznych studiów postkolonialnych do opisu doświadczenia środkowoeuropejskiego daje przekonujące rezultaty, ponieważ zwraca się w tych badaniach uwagę na to, jak historia regionu wpisuje się w historię nowoczesności i jej

imperialnej siły napędowej oraz dowodzi, że formy podporządkowania regionu, szczególnie, gdy spojrzymy na geopolitykę zimnowojenną, pokrewne są kolonialności władzy charakteryzującej nowoczesność. Natomiast jeśli chodzi o refleksję krytyczną, która utożsamia kondycję Polski i regionu środkowoeuropejskiego z sytuacją postkolonialną, pokazuję w artykule, że stanowiska te zazwyczaj dążą do rewindykacji narodu w procesie postkolonialnego odzyskania podmiotowości odbieranej lub tłumionej przez określonego hegemonia – Rosję w dobie zaborów i ZSRR, oraz Zachód współcześnie. Argumentuję w swoim artykule, że stanowisko tego rodzaju rodzi jedynie resentyment i wykorzystuje aparat pojęciowy studiów postkolonialnych jako globalnej teorii do legitymizowania treści nacjonalistycznych. Moje intuicje w tym zakresie potwierdzą się w przyszłej pracy badawczej, którą zamykam cykl. Artykuł miał swój udział w rozwoju badań postzależnościowych, zaś odniesienia do niego pojawiają się w większości badań nad pokrewnymi tematami w Polsce i za granicą.

Artykuł 3: „Introduction: On Colonialism, Communism and East-Central Europe – Some Reflections,” kolejny, który buduje teoretyczne podstawy przedstawionego cyklu, jest wstępem do numeru specjalnego globalnego pisma specjalizującego się w studiach postkolonialnych, *Journal of Postcolonial Writing* 48.2 2012, we współredakcji z Cristiną Sandru. Ów krótki tekst jest bardzo istotny, ponieważ wprowadził w obieg anglojęzycznych studiów postkolonialnych, a więc do głównego nurtu dyscypliny, problematykę Europy Środkowo-Wschodniej jako przestrzeni o własnym doświadczeniu podporządkowania imperiom europejskim i reżimowi komunistycznemu. W artykule tym uzasadniamy ze współautorką, Cristiną Sandru, powody, dla których studia postkolonialne powinny włączyć w horyzont swoich zainteresowań kraje postkomunistyczne, choć bierzemy również pod uwagę trudności z tym związane, jak choćby fakt, że wiele państw dekolonizujących się po drugiej wojnie światowej było, jak część areny zimnowojennej, wspieranych przez Związek Radziecki. Z tego względu postrzeganie krajów postkomunistycznych jako postkolonialnych wydawało się zapewne dla krytyki postkolonialnej sprzecznością.

Jako że sporny problem klasyfikowania regionu jako nominalnie (ontologicznie) postkolonialnego wraca, zaznaczam ze współautorką w tym artykule, oraz w pracach przedstawionych w serii, że jest to w bardzo widoczny sposób problem adekwatności kategorii wytworzonych w innym kontekście. Paradygmaty (post)kolonialności mogą być i są zbieżne,

lecz sam przymiotnik „postkolonialny” ma swoją określoną historyczność, której nie sposób przenieść bez utraty semantycznej złożoności, na której opiera się prawdziwość tej kategorii. Dlatego tym bardziej rozwijam w dalszej pracy cyklu argumentację za porównawczym dialogiem między studiami postkolonialnymi a studiami nad postkomunizmem/postzależnością. Artykuł przedstawia listę kluczowych wspólnych obszarów tematycznych dla obu dziedzin: struktury wykluczeń i (orientalizujących) mechanizmów tworzenia inności kulturowej jako podstawy dla instytucjonalizowania relacji władzy w modelu imperialnym (czyli na modelu metropolii/peryferii); kształtowanie się nacjonalizmów jako form oporu antykolonialnego jak również rozwój tożsamości narodowej w kontekście walki o przetrwanie języka i kultury; opór jako złożone i trwale wpisane w kulturę praktyki przeciwstawiania się presji obcego reżimu władzy (w tym język oporu w literaturze, od jawnych manifestacji dysydemizmu po zakodowane formy komunikowania się z czytelnikiem); traumy historyczne i związane z nimi problemy pamięci/amnezji zbiorowej; ideologiczne spory o treści narracji historycznych; niejednoznaczność dziedzictwa zależności i ambiwalentny stosunek podmiotów zbiorowych i indywidualnych do tegoż dziedzictwa; czy wreszcie zjawiska takie jak autokolonizacja i auto-orientalizacja, których opis szczególnie wyraźnie pokazuje polaryzację debaty okołopostkolonialnej w Polsce i regionie.

Przedstawiając tę długą, a przecież niepełną, listę wspólnych problemów badawczych, pokazujemy dyscyplinę również w świetle krytycznym – brak zainteresowania studiów postkolonialnych oporem antyreżimowym w latach osiemdziesiątych, brak refleksji nad przełomem roku 1989 i jakichkolwiek odniesień do transformacji w krajach postkomunistycznych (co symptomatyczne, nie było również postkolonialnych komentarzy dotyczących bardzo podobnej transformacji ekonomicznej i systemowej w Indiach w tym czasie). Zabrakło również odniesienia w dyscyplinie do pojedynczego głosu Edwarda Saïda w jego *Culture and Imperialism* z roku 1993 potwierdzającego fakt imperialistycznego charakteru Rosji i Związku Sowieckiego i pozytywnego komentarza na temat globalnych ruchów emancypacyjnych lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, do których Saïd włączył również wydarzenia w naszej części Europy. Konstatujemy, że stan ten świadczy o swoistej zaściankowości tej globalnej dyscypliny. Pokazujemy, że zebrane w tomie prace dowodzą istnienia przestrzeni podobieństw i różnic, które lokują Europę Środkowo-Wschodnią na mapie

(post)/nowoczesności, opisanej przez postkolonialną topografię podporządkowania, peryferyjności, nierówności podziału na Zachód i resztę. Ze względu na cytowalność naszego wprowadzenia oraz całego tomu, w którym udało nam się zgromadzić ważne głosy w debacie na temat perspektywy postkolonialnej w regionie, wydawnictwo Routledge opublikowało nasz zbiór w roku 2016 w formie książkowej (kolejne wydanie w 2018 w miękkiej okładce). Odniesienia to tego tekstu pojawiają się w większości badań nad regionem i problemem jego „postkolonialności” za granicą i w Polsce.

Artykuł 4: „Język(i) postkolonialności. Historia studiów postkolonialnych w zarysie,” opublikowany w *Porównaniach* 15/2014, jest kolejnym tekstem budującym podstawy teoretyczne cyklu. W artykule tym przypominam, w kontekście debaty nad zagrożeniem derywacyjnością w badaniach stosujących perspektywę postkolonialną w odniesieniu do regionu Europy Środkowo-Wschodniej, że studia postkolonialne powstały z przeniesienia terminologii poststrukturalistycznych, szczególnie Derridy i Lacana (Spivak, Bhabha) czy Foucault (Said, Spivak), oraz neomarksizmu i feminizmu na terytoria byłych imperiów, i zastosowania ich do przeprowadzenia rewizji dyskursów kolonialnych, czyli zachodnich narzędzi dyskursywnej władzy imperialnej, za pomocą narzędzi adaptowanych również z zachodniego aparatu humanistycznej wiedzy teoretycznej. Pokazuje to, jak relatywne może być rozróżnienie między inspiracją a derywacją.

Artykuł dokonuje krytycznej analizy głównych języków teoretycznych postkolonializmu, aby odpowiedzieć na pytanie, czy język postkolonializmu jest językiem postkolonialności. W pytaniu tym pobrzmiewają echa licznych oskarżeń wobec postkolonializmu o nadmierne tekstualizowanie historii oporu antykolonialnego, tak, jakby dekolonizacja była samodokonującym się mechanizmem autosubwersji tekstu imperialnego. Zarzuty dotyczą też traktowania prawdziwych problemów krajów, społeczeństw i kultur postkolonialnych jako przyczynku do potwierdzania teorii lub produkcji nowych koncepcji teoretycznych. W dyskusji kierunków i głównych debat studiów postkolonialnych toczących się wokół języka teorii oraz języka jako nośnika różnicy kulturowej, tak ważnej w kontekście literatur postkolonialnych, konstatuję, że postkolonializm pragnie być teorią zmiany, nie jedynie opisu rzeczywistości, choć problemem jest na pewno jego paradoksalna jednojęzyczność, kwestia, którą będę rozwijać w następnych etapach przedstawianego cyklu. W konkluzjach podsumowuję analizę

stwierdzeniem, że studia postzależnościowe, które proponuję postrzegać jako wielokierunkową przestrzeń przekładową, są obiecującym przykładem nowego języka postkolonialności. Postkolonializm jest w nich obecny nie jako zasób gotowych koncepcji teoretycznych, lecz jako dialogowa przestrzeń referencyjna.

Dwie następne pozycje teoretycznej części cyklu, artykuł 5: „Światowa Republika Literatury czy tandetny supermarket? Peryferyjne miejsca i globalne szlaki handlowe we współczesnej literaturze porównawczej,” włączonym do tomu zbiorowego poświęconego porównawczemu potencjałowi studiów porównawczych pod redakcją Hanny Gosk i moją (2014), oraz artykuł 6: „Wojna światów? Postkolonialny kontrapunkt w nowej komparatystyce,” opublikowany w *Tekstach Drugich* (4/2014), przedstawiają problematykę komparatystyki w perspektywie postkolonialnej i konsekwencje kierunków jej rozwoju dla miejsca literatur z krajów postkomunistycznych czy, szerzej, Europy Środkowo-Wschodniej jako przestrzeni postzależności. Oba artykuły podejmują również polemikę z szeroko dyskutowanym modelem „Światowej Republiki Literatury” Pascale Casanovy (*La République mondiale des Lettres* 1999) oraz model Franco Morettiego czytania na odległość jako procesu tworzenia formuł porównawczych (*Conjectures on World Literature*, 2004; *World-Systems Analysis, Evolutionary Theory, Weltliteratur*, 2005). Dyskusja problematyki koncepcji literatury światowej przedstawiona tutaj oraz w moich innych pracach skupia się szczególnie na pytaniu, czy powinniśmy utrzymywać koncepcję tej literatury jako kanonu, czy może rozwijać alternatywne modele przedstawiające literaturę światową jako dynamiczny system tematycznych, ideologicznych, estetycznych i etycznych, ale zawsze transnarodowych i wzajemnie translacyjnych powiązań. Skłaniam się oczywiście do tego drugiego podejścia, ponieważ pozwala ono na wypracowanie koncepcji literatury światowej jako jednej z możliwych form kosmopolityki. Analizując krytycznie propozycje modeli literatury światowej i badań komparatystycznych Pascale Casanovy i Franco Morettiego, zestawiam je z modelami sprofilowanymi postkolonialnie, rozwijanymi przez Gayatri Chakravorty Spivak (w *Death of a Discipline* w bezpośredniej polemice z modelem Casanovy), Emily Apter czy Susan Bassnett i Harisha Trivediego.

W artykułach tych staram się pokazać, w jakim sensie modele Pascale Casanovy i Franco Morettiego wzmacniają, w mojej opinii, kapitalistyczny model kanonu literackiego, jaką jest

literatura światowa. Moretti i Casanova dążą w swych modelach do opisanie zjawiska, którego systemowość osiągnięta jest kosztem eliminowania treści podważających system, a więc w preferowaniu transhistorycznego i translokalnego podejścia badawczego dowodzącego dyfuzjonistycznego rozprzestrzeniania się (zachodnich) form literackich. Z jednej strony komparatystyka powinna pogłębiać metody odkrywające mapy wpływów literackich i ich skutki dla tworzenia kultur narodowych, kultur transnarodowych, artystycznych/literackich kosmopolityzmów ponad dyskursami wspólnotowymi (a czasami w opozycji do nich). Z drugiej strony, gdy przyłożymy się do propozycji obu krytyków perspektywę postkolonialną, to, co najwyraźniej widać, to proces centralizacji hegemonicznych systemów tworzących hierarchie literackości.

Krytyczną analizę modeli Casanovy i Morettiego uzupełniam spojrzeniem wstecz na rolę literatury postkolonialnej w transformacji literatury porównawczej do bardziej włączającej i mniej oddanej hierarchiom dyscypliny, powołując się na raport Charlesa Bernheimera z 1993 r., w którym uznano wielokulturowość za mocny impuls do poszerzania obszarów literatury światowej. Raport z ponad dekady później (*Comparative Literature in an Age of Globalization*, red. Haun Saussy 2006) ukazał jednak relatywne fiasko tych projektów. Symbioza komparatystyki i postkolonializmu przekształciła się w dyscyplinarny terytorializm, w którym można zawierać sojusze, ale też prowadzić w jego imieniu wojny. Widać to właśnie w tendencji do budowania centralistycznych modeli literatury światowej, w których hierarchiczność i hegemonia, podparte ewolucjonistycznymi modelami dyfuzji, są obiektywną konstatacją. W moich analizach literackich staram się rozwijać myślenie (po)graniczne, w których mniej jest egzegezy, a więcej obserwacji mobilności form, motywów, tematów i narracji w literaturach pozornie bardzo odległych terytorialnie.

Dalsza część cyklu zawiera analizę narracji literackich, w których dostrzegam aktywną świadomość kosmopolityczną, przybierającą różne formy retoryczne i zaświadczaną w szerokim zakresie tematów. Zjawisko to śledzę w komparatystycznej perspektywie studiów postzależnościowych i postkolonialnych, a zbiór tej części cyklu porządkuję według następujących, przenikających się wzajemnie wątków tematycznych:

- auto-refleksyjna kosmopolityka peryferii, którą nazywam „kosmopolitycznym prowincjonalizmem” – forma wyobraźni i retoryki bliska postulowanemu przez Dipeshu

- Chakrabarty'ego prowincjonalizowaniu Europy (artykuł 7: „Cosmopolitan Provincialism in a Comparative Perspective” oraz artykuł 8: „The Uncanny Space of ‘Lesser’ Europe: Trans-Border Corpses and Transnational Ghosts in Post-1989 Eastern European Fiction”). Prowincjonalizm przypisywany i faktycznie odczuwany przez peryferyjne miejsca (post)kolonialne i byłe obszary bloku wschodniego w Europie staje się w analizowanych narracjach powieściowych swoistą grą tożsamościową. Nierówność dostępu do hegemonicznego *cosmopolis* kompensowana jest w niej, ale też kontestowana, w agonistycznego dialogu z Europą w formie auto-ironicznej kosmopolityki z peryferii.
- miejsce i narracyjne strategie poznawania, odzyskiwania, pamiętania i przypominania sobie jego historii i przeszłości, szczególnie w pracy pamięci transpokoleniowej i transregionalnej oraz transkulturowe praktyki pamięci (artykuł 9: „Odzyskiwanie miejsca: realizm magiczny w powieści postkolonialnej i polskiej powieści lat dziewięćdziesiątych XX w.”; oraz artykuł 10: „Postkolonialne odzyskiwanie pamięci: zawłaszczenia, fabulacje, niesamowite odpominanie”). Podejmuję w tych artykułach temat powrotu do utraconego miejsca poprzez retorykę pamięci – czyli literacki zapis pracy pamięci poprzez hiatus historii i doświadczenia, ze szczególną uwagą na translacyjne procesy przypominania (nazywane w literackich przykładach odpominaniem, anamnezą, fałszywym wspomnieniem), w tym przypominania przez fizyczne ślady i materialne resztki, prowadzące do ciszy traumy.
 - literackie próby odejścia od antropocentrycznego zawłaszczania miejsca/lokalności i sprawczości, oraz uwalniania się od reżimów tożsamościowych narzuconych przez historię, narodowość, przynależenie do miejsca w narracjach ukazujących granicność historii, topografii i (post)pamięci w reprezentacji miejsca (artykuł 11: „The Organic (Re)Turn - Ecology of Place in Postcolonial and Central/Eastern European Novel of Post-Displacement”). W artykule tym proponuję interpretować pewne wspólne dla wielu autorów postkolonialnych i środkowo/wschodnioeuropejskich przedstawienia historii jako kataklizmu oraz miejsca jako postpamięciowej natury w oparciu o ekokrytykę. Analizowane teksty literackie sugerują hermeneutykę nietożsamościowej, a nawet niepodmiotowej pamięci. Przeszłość ujawnia się w swych złożonych znaczeniach i w prawdzie dopiero, gdy bohater/narrator uwolni się od dyskursywnych ograniczeń

tożsamości i podmiotowości i odnajdzie swoją organiczną jedność z otoczeniem (rozumianym też jako środowisko naturalne, chtoniczna pamięć, a nawet dość dosłowny śmietnik historii).

- migracyjność w literaturze postkolonialnej i polskiej literaturze opisującej doświadczenie migracji w kontekście transformacji ustrojowej i masowej migracji po przystąpieniu do Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem wyłaniających się z tych opowieści projektów migracyjnej kosmopolityki (artykuł 12: „Meta-fory, trans-lacje, hybrydy: tropy migracji w literaturze postkolonialnej” oraz artykuł 13: „W poszukiwaniu migracyjnego pisania: kosmopolityka pewnego przypadku literackiego na Wyspach”). W artykułach tych śledzę hybrydującą (także w Bachtinowskim sensie) retorykę różnicy kulturowej, która zachęca migranta do autorefleksyjnej gry tożsamościowej. Wypracowana w ten sposób autoironia pozwala zachować dystans wobec przenikającego tę literaturę afektu podrzędności i niepokoju. Retoryczne strategie ukazujące bądź tłumiące afektywne stany to grunt, na którym rozwija się swoista kosmopolityczna epickość tej zróżnicowanej gatunkowo literatury.

Cykl zamykam dwoma artykułami podejmującymi problem roli, historii i kontekstów nacjonalizmu w procesie dekolonizacji i postkolonialności w perspektywie porównawczej z problematyką postzależnościową. W artykule 14: „Naród, wyobraźnia, produkcja: materializm kulturowy w ujęciu postkolonialnym” analizuję historię badań nad nacjonalizmem w latach 80tych i 90tych i ich znaczenie dla rozwoju postkolonialnej perspektywy na kwestię narodu i nacjonalizmu poza Zachodem. Przeprowadzam na tej kanwie interpretację porównawczą materializmu kulturowego w dziele Benedicta Andersona (*Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* 1983) i Frantza Fanona (*The Wretched of the Earth* 1961, *Black Skins, White Masks* 1952), aby ukazać jego implikacje dla rozumienia nacjonalizmu jako etapu w rozwoju narodu ku transnarodowemu przewyciężeniu fałszywych mitów rdzenności i równie fałszywych mitów wspólnoty rasowej (Fanon o folklorze i panafryzanizmie, Anderson o materialnej formie wyobrażeń wspólnotowych). W artykule tym pokazuję u obu fundamentalnych dla refleksji nad nacjonalizmem autorów trajektorię nacjonalizmu od antykolonialnego etosu, który u Fanona miał prowadzić do „międzynarodowego wymiaru” narodu, a więc był tylko konieczną, lecz przejściową, fazą walki antykolonialnej, do

nacjonalizmu państwa, który może przybierać różne formy, nawet, jak zauważył Hobsbawm, formę internacjonalizmu socjalistycznego. Trajektorja ta utrzymuje niejednoznaczność narodu i nacjonalizmu jako dyskursu mobilizującego performatywność narodowej tożsamości. Naród w ujęciu postkolonialnym może być tak samo figurą wolności, jak i figurą antagonistycznego podziału.

Artykuł 15, ostatnia pozycja w cyklu, kontynuuje wątek niejednoznaczności kwestii narodu, tym razem z przeniesieniem postkolonialnej perspektywy na dyskurs nacjonalizmu na przestrzeń postzależności. „Comparative Posts Going Political – the Postcolonial Backlash in Poland” powstał jako studium kierunków i założeń postkolonialno-postzależnościowej debaty w Polsce i regionie środkowoeuropejskim, aby przybliżyć międzynarodowej społeczności akademickiej specyfikę tego, co nazywam w cyklu „transferem postkolonialnym na Europę Środkowo-Wschodnią.” Ze względu na to, że język polityki spożytkował język akademickiej dyscypliny, jaką jest postkolonializm, w artykule tym za obiekt analizy obieram rozwijającą się w czasie powstawania tekstu mobilizację szerokiego spektrum afektów nacjonalistycznych w dyskursie publicznym, który nazywam „postkolonialną reakcją.” Podwójne znaczenie polskiej wersji oryginalnego terminu „postcolonial backlash” nadaje mu dodatkową wartość produktywnej nieprzetłumaczalności. Artykuł, na bazie analizy dyskursu politycznego, dobitnie dowodzi tego, co stwierdzam w artykule o transferach postkolonialnych – a mianowicie, że aparat pojęciowy postkolonializmu służy w pewnych badaniach do rewindykacji narodu w ramach nacjonalistycznego dyskursu, po czym staje się, w logice postkolonialnej reakcji, narzędziem politycznej walki.

Przedstawiony jako osiągnięcie naukowe cykl artykułów konsekwentnie rozwija komparatystyczny potencjał studiów postkolonialnych, dokonując transferów teorii w duchu etosu przekładowego – czyli takiego operowania kategoriami teoretycznymi, aby nie stawały się pojęciami, do których dopasowuje się lokalne znaczenia, lecz, odwrotnie, aby tworzyły nową semiotykę lokalności w nowych topografiach językowych, kulturowych i społecznych. Jednocześnie, ze względu na to, że lokalność nie jest ani jako literatura, ani jako przestrzeń społeczna, odizolowana od globalnych przepływów, obserwuję w badanych zjawiskach literackich rozwój kosmopolityki, łączącej topografie różnicy i podobieństwa w procesie lokowania w świecie historii, uczuć, afektów, pamięci i wyobrażeń w odpowiedzi na presje i

problemy globalności. Nie unikam w swoich badaniach konstatacji krytycznych wobec tendencji do redukcji problemów lokalności i regionalizmu, czy ogólnie postkolonialności, szczególnie w jej migracyjnym wymiarze, do dychotomicznych struktur tożsamościowych. W swoim projekcie naukowym pokazuję, jak narracje migracyjne, narracje o odzyskiwaniu miejsca i inne formy lokowania siebie w świecie, wymykają się polityce tożsamościowej obecnej w studiach postkolonialnych. Podobnie zauważam sprzeczność między deklarowaną, a wręcz postulowaną otwartością komparatystyki w jej koncepcjach literatury światowej, a proponowanymi w dyscyplinie modelami zarówno opisu, jak i pojmowania literatury światowej. Nie skreśla to jednak żadnej z tych perspektyw badawczych, przeciwnie, uzmysławia potrzebę budowania i testowania w procesach hermeneutycznych takich modeli porównawczych, które pozwolą literaturze mówić w jej wielu językach i formach, w polityce przekładu motywowanej ekologią różnicy.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

A) Pozostałe publikacje

Inspiracje badawcze

Moja praca naukowa konsekwentnie rozwija się na gruncie studiów postkolonialnych i pozostających w ich obrębie, a także prowadzących poza nie, studiów porównawczych. Studia postzależnościowe, łącząc te dwie dyscypliny, zawierają dodatkowo formułę specjalistycznej wiedzy regionalnej.

Prowadzona przez mnie praca dydaktyczna, projektowa oraz organizacyjna podobnie wpisuje się we wspólne dla tych dwóch obszarów horyzont.

W pracy doktorskiej podjęłam temat łączący badania literaturoznawcze z filozofią społeczną i studiami kulturowymi, przeprowadzając dogłębne studium postkolonialnej perspektywy na naród i nacjonalizm. Ze względu na jej interdyscyplinarny charakter, pracę recenzowano z perspektywy socjologicznej (prof. Jerzy Szacki), antropologicznej (prof. Wojciech Burszta) oraz komparatystycznej (prof. Rodolphe Gasché). Problematyka ambiwalencji i niejednoznaczności narodu i nacjonalizmu, związany z tym polityczny potencjał dyskursów kulturowych operujących tymi kategoriami, oraz przede wszystkim, wahania krytycznej oceny szczególnie postkolonialnych, upaństwowionych nacjonalizmów, które kłóciły się z uprzednim etosem antykolonialnej walki narodowowyzwoleńczej, pozostała w sferze moich zainteresowań badawczych.

Mój dorobek publikacyjny pozwala dostrzec produktywność metod, które rozwijam w badaniach. Połączenie studiów postkolonialnych ze studiami postzależnościowymi, w których powstaniu oraz krajowym i międzynarodowym rozwoju mam swój udział, umożliwia stałą rozbudowę tematów i kategorii porównawczych. We wczesnych artykułach łączę badanie literatury postkolonialnej z pozateoretycznoliterackimi inspiracjami, szczególnie z obszarów antropologii kulturowej. Badałam wtedy głównie narracyjne wymiary kultury, z uwzględnieniem przemiany wyobraźni historycznej w przestrzenną, co jest zjawiskiem charakterystycznym dla literatur postkolonialnych. Dość wcześnie w mojej pracy naukowej, w czasie bardzo inspirującej pracy ze Wspólnotą Kulturową Borussia, poznaję możliwości badań nad regionalizmem jako historyczno-przestrzenno-tożsamościowo-wyobrażeniowym kompleksem pojęć i praktyk tworzących lokalność i miejsce w ich transgranicznej przestrzeni i transnarodowym wymiarze. Pobyt na stypendium Fundacji Kościuszkowskiej w SUNY, University at Buffalo w latach 2002-2004 dał mi dużą motywację do rozwoju dydaktycznego i naukowego. Wtedy też zaczyna się trwające do dziś zainteresowanie porównawczym badaniem pozornie odległych historycznie, geograficznie i kulturowo miejsc kultury, czyli praca nad stosowaniem (i dostosowywaniem) narzędzi studiów postkolonialnych do interpretacji polskiej kultury oraz śledzenie w perspektywie porównawczej miejsc wspólnych w literaturach transformacji ustrojowo-kulturowo-społecznej, do jakich zaliczam dużą część literatur postkolonialnych i literatury polskiej.

Pod koniec lat 2000 angażuję się w prace nad powstaniem i rozwojem studiów postzależnościowych. W teoretycznych poszukiwaniach w tamtym okresie skupiam się na badaniu przestrzennej wyobraźni w literaturze i studiach postkolonialnych. Pogłębiając zainteresowania badawcze granicznością przestrzeni tożsamościowych i kulturowych w literaturze, włączam w obszar swych dociekań tematy takie jak pamięć i strategie jej zapisu/odzyskiwania w narracjach fikcjonalnych, ze szczególnym tutaj uwzględnieniem realizmu magicznego jako narzędzia formalno-retorycznego w perspektywie porównawczej; problem traumy i prób jej narracyjnego przepracowania, z naciskiem na teksty literackie pokazujące niepowodzenie taktyk naprawczych względem traum nowoczesności, takich jak niewolnictwo czy Holocaust. Badania nad ciszą nieodzyskanej pamięci, miejsca i historii prowadzą mnie z kolei do zainteresowania przekładem jako praktyką przenoszenia sensów między językami, ale też kulturami, oraz formami pamięci, historii, a nawet afektów.

Wielowymiarowość przekładu jest wciąż przeze mnie rozpoznawanym wątkiem badań, w którym skupiałam się na kwestiach obcości i (nie)przetłumaczalności tekstu literackiego, zwłaszcza tekstu postkolonialnego, gdzie poziomy oryginałów i przekładów się mnożą. Obecnie wątki translologiczne włączam też do analiz na pograniczu teorii literackiej i kognitywistyki (głównie w obszarze językowego ukonstytuowania *ja*). Równoległy wątek wobec zainteresowań przekładem i pracą oraz polityką różnicy w procesie przekładu rozwija się wokół tematów literatury światowej i jej obiegu w rynkowej metaforyce podaży i zapotrzebowania (niekoniecznie na odwrót), przestrzeniami wykluczeń i włączeń w literackim obiegu światowym, oraz miejsca literatury Europy Środkowo-Wschodniej w dynamicznie się tworzących przestrzeniach światowości. Tego rodzaju optyka krytyczno-literacka zachęca z kolei do badań nad zjawiskiem migracyjności w literaturze i generowanych w niej nowych tożsamości, a właściwie nowych formuł kształtowania tożsamości, a wraz z nimi nowego potencjału sprawczości, którą antropologia społeczna lokuje w wyobraźni ponad- i transnarodowych pejzaży mobilności społecznej. W swojej pracy badawczej uwzględniłam pisarstwo wielu autorów, szczególnie pisarzy pochodzących z Indii i piszących po angielsku, pisarzy anglojęzycznych z Karaibów, krajów afrykańskich, Wielkiej Brytanii, a także autorów polskich i ukraińskich.

Kolejnym wątkiem w podejmowanych przeze mnie badaniach jest problematyka niepełnosprawności, również w perspektywie porównawczej. Obserwując względnie duże zaangażowanie literatury postkolonialnej w reprezentację i tropy niepełnosprawności, badam, jaka jest retoryczna siła i zadanie niepełnosprawności w tak przełomowych tekstach postkolonialnych jak prace J.M. Coetzego czy Salmana Rushdiego, a także innych autorów. Konstatacje na ten temat przenoszę na imagologię niepełnosprawności w polskiej kulturze, pokazując, jak formuła reprezentacji łączy się niebezpośrednio, a często wręcz podskórnie i afektywnie, z hegemonicznymi ideologiami społecznymi. Temat niepełnosprawności jest jednym z elementów pejzażu kulturowego na styku studiów postkolonialnych i postzależnościowych, i tę graniczną przestrzeń ekspluuję konsekwentnie w wielu innych projektach badawczych.

Redakcje

Współredagowane przeze mnie książki i numery specjalne czasopism wpisują się w komparatystyczny wymiar dialogu postkolonialno-postzależnościowego. Opublikowany w 2018 r. numer specjalny czasopisma *European Review*, wydawanego przez Cambridge University Press (15 pkt na liście

MNiSW, lista A), we współredakcji z Siegfriedem Huigenem i Pieterem Emmerem, pt. *Central Europe and Colonialism*, stanowiący efekt międzynarodowej współpracy z Academia Europaea Wrocław Knowledge Hub, konsoliduje wiedzę na temat roli i udziału Europy Środkowej w europejskiej historii imperialnej. W przygotowaniu we współredakcji z prof. Siegfriedem Huigenem, z którym opracowaliśmy serię seminariów naukowych pod wspólnym tytułem *Relocating Central Europe* ((2016-18), są dwa następane numery specjalne tego czasopisma: *New Nationalisms* (2020) oraz *Cultural Landscapes in Central and Eastern Europe After the Second World War and the Collapse of Communism* (2021).

Numer specjalny postkolonialnego pisma *Journal of Postcolonial Writing* vol. 48 no 2 (2012)., wydawanego przez Routledge, (20 pkt na liście czasopism punktowanych MNiSW, lista C), współredagowanego z Cristiną Sandru, pt. *On Colonialism, Communism, and East-Central Europe – Some Reflections*, z którego wstęp włączam do przedstawionego do oceny cyklu, jest ważną publikacją, ponieważ tom ten wprowadził problematykę perspektywy postkolonialnej na Europę Środkowo-Wschodnią bezpośrednio do globalnego obiegu refleksji postkolonialnej. Ze względu na zainteresowanie tym numerem, poświadczone liczbą cytowań naszego wstępu i poszczególnych artykułów, wydawca wyszedł z inicjatywą przedruku tomu w formie książki, która wyszła pod nieco zmienionym tytułem *Postcolonial Perspectives on Postcommunism in Central and Eastern Europe* w 2016 roku, którą następnie wydano w wersji *paperback* w 2018 r.

Współredagowany z Hanną Gosk tom 4 serii Centrum Badań Dyskursów Postzależnościowych pt. *Historie, społeczeństwa, przestrzenie dialogu. Studia postzależnościowe w perspektywie porównawczej* (Universitas, 2014), wydany w ramach grantu NCN DEC/2011/01/B/HS2/01120, gromadzi artykuły oddające porównawczy aspekt studiów postzależnościowych w wymiarze transdyscyplinarnym, historycznym, historyczno-literackim, społecznym i transregionalnym oraz transnarodowym. Tom ukazuje bogactwo koncepcyjne studiów postzależnościowych zarówno w ich zasobach tematycznych, jak i w teoretycznej refleksji nad komplementarnością i przekładalnością kategorii krytycznych.

Dwa numery specjalne pisma *Miscellanea Posttotalitariana Wratislaviensia* pod moją współredakcją kontynuują postkolonialno-postzależnościową perspektywę na problematykę Europy Środkowo-Wschodniej. Tom pt. *The Tropics of Resistance: Languages, Genres, Rhetoric* (I (5)/2016), we

współredakcji z Mateuszem Świetlickim i Agnieszką Matusiak, podejmuje problem dyskursów oporu w sytuacji zależności politycznej (większość artykułów koncentruje się na epoce komunizmu). W autorskim wstępie do problematyki wskazujemy ze współautorem, jak niedostateczny jest język teorii postkolonialnej w teoretyzowaniu oporu, który nie polega jedynie na tekstualnej subwersyjności i odwracaniu znaczeń i intencji dyskursu kolonialnego, a który należy badać przede wszystkim jako realną, performatywną siłę społeczną, w tym manifestowaną w projektach artystycznych i kulturowych. W dwujęzycznym tomie *Trauma kulturowa jako palimpsest: (post)komunizm w kontekście porównawczym nowoczesności, totalitaryzmów i (post)kolonializmów/Trauma as Cultural Palimpsests: (post)communism against the background of comparative modernities, totalitarianisms and (post)coloniality* (6/2017), we współredakcji z Mateuszem Świetlickim i Bogdanem Ștefănescu, gromadzimy artykuły przedstawiające i analizujące społeczne i indywidualne zapisy skutków traum totalitarnej nowoczesności. Szeroki zakres tematyczny, który podzieliliśmy na sekcje historycznych nawarstwień traum, kulturowych języków i dyskursów traumy, oraz strategii porządkowania i przepracowania narracyjnego traumy, łączy krytyczna świadomość dyscyplinarnego i gatunkowego zróżnicowania dyskursów traumy, a także podatności doświadczenia traumy i jego archiwalnego i/lub kulturowego zapisu na polityczne zawłaszczenia i nadużycia.

Numer specjalny pisma *Kultura-Historia-Globalizacja* (7/2010 wyd. Uniwersytet Wrocławski), przygotowany we współredakcji z Berndtem-Peterem Lange, przedstawia problematykę esencjalizmów osadzonych w koncepcjach tożsamości na przykładach literatur i kulturowych praktyk z różnych części postkolonialnego i postzależnościowego świata (Indie, Australia, Nowa Zelandia, Karaiby, Afryka i – w moim artykule – Polska). We wstępie naszego autorstwa dokonujemy przeglądu niejednoznacznej ewaluacji zjawiska natywizmu w kulturach i dyskursach postkolonialnych. Pokazujemy, jak często natywizm jako program odzyskiwania rdzenności wymazanej w procesie kolonizacji lub gwałtownej modernizacji interpretowany jest, niesłusznie, jako nacjonalizm lub staje się narzędziem w politycznej agendzie nacjonalizmu. Wynikające z natywizmu wyzwania dla teorii postkolonialnej oraz hermeneutyki post/nowoczesnych tożsamości zbiorowych dowodzą złożoności problemu, a także jego wciąż powracającej aktualności w wymiarach lokalnych i, nieuchronnie, globalnych.

Artykuły w czasopismach i monografiach zbiorowych

Publikowane artykuły, których nie włączam do prezentowanej serii, podobnie kontynuują wymienione wątki badawcze w translacyjnej i granicznej przestrzeni studiów postkolonialnych i postzależnościowych. Rozwijam w nich refleksję nad nieprzystawalnością modeli tożsamościowych do mobilnego świata migrantów (szczególnie, ale nie tylko, w artykułach poświęconych pisarstwu Salmana Rushdiego). Badam różne sposoby tworzenia lokalności jako procesu wpisywania w topografię społecznego języka pamięci, narracji i emocji. Przeprowadzam też eksperymenty interpretacyjne, zestawiając na przykład ironiczny auto-Orientalizm w opowieściach z Europy Środkowej i Wschodniej z psychoanalizą lacanowską („The Slavic on the Road”). Analizuję również formy translacyjności i ślady zagubionego oryginału w literaturze postkolonialnej w refleksji nad specyfiką wewnętrznego i interlingwalnego przekładu. Ostatnio do mojego dorobku badawczego dołączyły artykuły poświęcone tematyce niepełnosprawności, jej przedstawień w kulturze i retorycznej i symbolicznej roli w literaturze oraz społecznej imagologii niepełnosprawności.

B) Przekłady

Przekład stanowi w moim dorobku integralną część mojej pracy badawczej. Przetłumaczyłam teksty kilkorga kluczowych dla rozwoju studiów postkolonialnych krytyków: Gayatri Chakravorty Spivak, Dipesha Chakrabarty’ego, Parthę Chatterjee, Kwame Anthony Appiah, Timothy’ego Brennana oraz Neila Lazarusa. Objęłam redakcją naukową przekłady prac Homiego Bhabhy, Leeli Gandhi, Roberta Younga oraz Edwarda Saída (zob. zestaw publikacji w Załączniku 5).

Podsumowanie dorobku publikacyjnego

Mój dorobek liczy 71 publikacji (plus 4 redakcje naukowe i 5 przekładów moich tekstów na inne języki). Klasyfikacja łączna wygląda następująco:

- 26 artykułów opublikowanych w punktowanych czasopismach naukowych. Z tej liczby 4 artykuły przełożono na jęz. angielski i jeden na węgierski.
- 19 rozdziałów w monografiach zbiorowych
- Redakcja 5 numerów specjalnych czasopism naukowych, z czego cztery poprzedzone są autorskim omówieniem problemowym)
- Redakcja 2 monografii zbiorowych, z czego jedna jest re-edycją po zmianach redaktorskich.
- 11 przekładów naukowych (dodatkowo 2 autoprzekłady)

- 4 redakcje naukowe przekładów monografii z dziedziny postkolonializmu
- 5 recenzji w formie artykułów problemowych
- 3 artykuły w pismach literacko-kulturalnych

W prezentowanym jako osiągnięcie naukowe cyklu 6 pozycji z 15 zostało opublikowanych w pismach znajdujących się na liście ERIH+ (lub dawny ERIH), w tym trzy są również w bazie Scopus, a ich punktacja obejmuje od 14 do 20 punktów na nowej liście ministerialnej.

Wiele z moich prac, których nie włączam do serii, również ukazało się w wysoko punktowanych pismach oraz szanowanych wydawnictwach akademickich polskich i międzynarodowych: Routledge, Brill, Rowman and Littlefield, Universitas. Z tego 3 publikacje są w czasopismach znajdujących się na liście ERIH bądź w bazie Web of Science i Scopus.

Według bazy Google Scholar (na której bazuje też program Publish or Perish zliczający cytowania) cytowano moje publikacje 129 razy, a mój h-index wynosi 6 (indeks Hirscha). Dodam, że Google Scholar wykazuje jedynie te cytaty, które indeksowane są w elektronicznych bazach danych (zob. <https://scholar.google.pl/citations?user=9voMXfQAAAAJ&hl=pl&oi=ao>). Poziom cytowania niektórych moich artykułów jest wyższy (załączam przykładowe indeksy z kilku polskich książek).

C) Granty badawcze

Realizowane granty również wpisują się tematycznie i metodologicznie w obszar moich zainteresowań badawczych. Byłam lub jestem zaangażowana w szereg projektów, w tym w niektórych od poziomu opracowania koncepcyjnego i organizacyjnego grantu, tworzenie zespołów roboczych; we wszystkich wymienionych grantach mam wkład w postaci własnych, autorskich projektów.

Do listy projektów grantowych nie wliczam też serii 3 konferencji naukowych *Relocating Central Europe* z lat 2016-18 i innych programów realizowanych we współpracy z Academia Europaea Wrocław Knowledge Hub, mimo konkursowego charakteru pozyskiwania finansowania na te przedsięwzięcia i naukowej formuły projektów. Nie wliczam pracy w konsorcjach nad projektami, których ocena jest w toku: konsorcjum 7 uniwersytetów, w ramach którego zgłoszony został projekt IMAGEUROPE dla Horizon 2020 ITN Marie-Curie Actions 2018 oraz projektu zgłoszonego również w

konsorcjum 5 uniwersytetów dla Volkswagen Stiftung Carlsberg Foundation Call Challenges for Europe.

Międzynarodowe

W grudniu 2018 r. rozpoczął się międzynarodowy grant, w którym biorę udział jako Partner: FNP TEAM 5/2017 na lata 2018-2021 *CORE: Core Concepts of Historical Thinking* nr 0081, lokowany na Uniwersytecie Adama Mickiewicza, koordynowany przez dra hab. Ulricha Timme Kragh. W ramach grantu pracuję nad postkolonialnymi koncepcjami myślenia historycznego oraz organizuję zespół specjalistów od studiów postkolonialnych.

Kolejny projekt, w którym biorę udział, to Siódmy Ramowy Program FP7 Research and Innovation Programme 2014-2018 w projekcie SPeCTReSS: *Social Performance, Cultural Trauma and the Reestablishing of Solid Sovereignties*. Polska część konsorcyjnego projektu koordynowana jest przez dra hab. Tomasza Bilczewskiego. W ramach grantu uczestniczyłam (status: Researcher) w konferencji naukowej oraz współpracuję w przygotowaniu publikacji.

W ramach grantu Visegrad Fund Small Grant no. 11340281 *Constructing Cultural Identities in Central Europe from Postmodern and Postcolonial Perspectives*, kierowanego przez dr Dobrotę Pucherową i dr Roberta Gafrika z Instytutu Literatury Światowej Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie, współorganizowałam międzynarodową konferencję *Postcolonialism and East-Central European Literatures*, organizowaną przez Słowacką Akademię Nauk w Bratysławie.

W czasie studiów doktoranckich i tuż po otrzymaniu tytułu doktora uczestniczyłam w jednym z pierwszych europejskich projektów, których celem było tworzenie międzyuniwersyteckich sieci naukowych. Był to grant COTEPR: *Comparative Literature in Theory and Practice 1999-2000*, European Thematic Networks, koordynowany przez University of Bologna.

Krajowe

Obecnie biorę udział w projekcie NPRH 11H12 0420 81: "Literatura narodowa wobec nowoczesnej humanistyki: reprezentacje, interpretacje, translacje." Projekt koordynowany jest przez dra hab. Tomasza Bilczewskiego. W projekcie mam status Wykonawcy, w jego ramach współpracuję w

przygotowaniu publikacji przekładów pisarzy postkolonialnych dla serii Hermeneia Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Brałam udział w powstawaniu, a następnie, jako Główny Wykonawca, w realizacji grantu *Polskie dyskursy postzależnościowe w perspektywie porównawczej. Tematy i metodologie* w ramach programu OPUS Narodowego Centrum Nauki DEC-2011/01/B/HS2/01120, którego koordynatorem była prof. Hanna Gosk. Przyznany grant pozwolił zrealizować trzy seminaria naukowe Centrum Badań Dyskursów Postzależnościowych w latach 2012, 2013 i 2014 oraz współfinansować publikacje. Realizacja projektu pomogła ukonstytuować studia postzależnościowe jako ważną perspektywę badawczą w porównawczej przestrzeni Europy Środkowej i Wschodniej.

D) Wykłady gościnne

Wygłosiłam 11 wykładów gościnnych na uniwersytetach polskich i zagranicznych (zob. Załącznik 5), oraz odbyłam jedną wizytę, odbywając zajęcia i wygłaszając wykład, w ramach programu Erasmus+ na Filologii Angielskiej Uniwersytetu w Bukareszcie (2016), z którą to jednostką współpracuję w ramach wielu projektów naukowych. Wykłady dotyczyły różnych aspektów studiów postkolonialnych oraz moich badań porównawczych.

E) Udział w konferencjach i seminariach naukowych

Wzięłam udział w ponad 40 konferencjach naukowych, w większości o statusie międzynarodowym. Szczególnie ważna dla rozwoju mojej pracy badawczej była konferencja *Pominięte, przemilczane, stłumione, zatarte w narracjach XX wieku* w 2007 r. (zob. Załącznik 5), ponieważ miałam okazję przekonać się, że moje zainteresowania postkolonializmem można twórczo rozwijać na innych przestrzeniach literackich i kulturowych w dialogu z najlepszymi naukowcami w Polsce i w regionie. Zostałam też wtedy zaproszona do dalszej współpracy, która doprowadziła do ukonstytuowania się studiów postzależnościowych jako sieci naukowej i pola badawczego, z inicjatywy i pod kierownictwem prof. Hanny Gosk z Uniwersytetu Warszawskiego. Seryjne konferencje pod patronatem Centrum Badań Dyskursów Postzależnościowych poszerzyły i skonsolidowały nasze środowisko badawcze. Podobnie konferencje organizowane na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza przez Zakład Komparatystyki Literackiej i Kulturowej IFP dały mi szansę zetknąć się z doskonałą pracą polskich komparatystów. Konferencje zagraniczne pozwoliły mi z kolei na

komunikowanie nowych możliwości badań w obrębie studiów postkolonialnych, które były dla badaczy postkolonialnych skupionych na języku angielskim pewnym *novum*, nie zawsze dobrze rozumianym. Natomiast warto zwrócić uwagę, że było to *novum* docenione w globalnej przestrzeni studiów postkolonialnych, ponieważ po konferencjach dostawałam propozycje dalszej współpracy od redaktorów serii wydawniczych (np. prof. Neila Lazarusa, redaktora serii *New Comparisons in World Literature*, Palgrave) i uczestnictwa w projektach badawczych. Konferencje na Słowacji, w Rumunii, lub w Estonii, organizowane przez zaprzyjaźnione ośrodki współpracujące z moim Centrum Badań Postkolonialnych, podobnie pozwoliły mi na rozwijanie regionalnej współpracy badawczej na przecięciu postkolonializmu/postkomunizmu/postzależności. (Lista konferencji w Załączniku 5).

F) Organizacja konferencji naukowych i seminariów

Organizowałam wraz z prof. Siegfriedem Huigenem serię seminariów naukowych *Relocating Central Europe* we współpracy z Academia Europaea Knowledge Wrocław Hub oraz z Wydziałem Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Seminaria były finansowane przez Riksbanken Jubileumsfond Foundation for the Humanities.

- 2016 *Central Europe and Colonialism: Migrations, Knowledges, Perspectives*
- 2017 *New Nationalisms: Sources, Agendas, Languages*
- 2018 *Cultural Landscapes After the Second World War and the Collapse of Communism*

W ramach projektu zaprosiliśmy średnio 9 wykładowców plenarnych na każdą edycję serii; udział innych uczestników również był w całości finansowany w ramach przyznanych nam funduszy. W 2018 r. wyszedł numer specjalny pisma *European Review* pt. *Central Europe and Colonialism* (zob. Załącznik 5), w przygotowaniu znajdują się kolejne numery tematyczne.

W 2018 rozpoczęłam nowy cykl współpracy z Academia Europaea Wrocław Knowledge Hub seminarium pt. *Branching out - Postcolonial Studies Through Digital Humanities and Ecocritical Posthumanism*. Zaprosiłam dwoje naukowców z wykładami: *From Canon to Code: Decolonizing Digital Humanities - A Scholarly Publishing Perspective*, wygłoszonym przez prof. Nirmalę Menon, Indian Institute of Technology, Indore, Indie, oraz *Re-thinking the questions of difference and critique: towards ecologies of care in the work of thought*, wygłoszonym przez dra Marka Jacksona, School of Geographic Sciences, University of Bristol, Wielka Brytania.

W ramach pracy w międzynarodowym Centrum Badań Postkolonialno-Posttotalitarnych afiliowanym przy Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego współorganizowałam dwie konferencje:

- 27-28.05.2015 *Tropics of Resistance: Languages, Genres, Rhetoric*. Była to moja autorska konferencja inaugurująca powstanie centrum badawczego
- 02-01.2016 *Palimpsestial Traumas*, trójjęzyczna konferencja w obszarze porównawczych studiów nad traumą; obie konferencje zwieńcza publikacja numerów specjalnych pisma Uniwersytetu Wrocławskiego *Miscellanea Posttotalitaria Wratislaviensia*.

W roku 2013 zorganizowałam konferencję *Histories, Societies, Spaces of Dialogue: Postdependence Studies in a Comparative Perspective/Historie, społeczeństwa, przestrzenie dialogu: studia postzależnościowe w perspektywie porównawczej*. Dwujęzyczna, międzynarodowa konferencja Centrum Badań Dyskursów Postzależnościowych odbyła się w ramach realizacji grantu OPUS Narodowego Centrum Nauki DEC-2011/01/B/HS2/01120. Konferencja umożliwiła przedstawienie studiów postzależnościowych naukowcom zagranicznym, badającym powiązania między postkomunizmem a postkolonializmem.

Lista pozostałych organizowanych przeze mnie konferencji w Załączniku 5.

G) Stypendia i nagrody

1. 2017 – Prezydent RP przyznał mi Srebrny Medal za Długoletnią Służbę
2. 2002-2004 - otrzymałam stypendium Fundacji Kościuszkowskiej przyznane na prowadzenie zajęć dla amerykańskich studentów z kultury i literatury polskiej, na stanowisku Visiting Assistant Professor (przyznane na rok akademicki 2002-2003 i przedłużone na prośbę University at Buffalo). Dwuletni pobyt na tym uniwersytecie, gdzie prowadziłam kursy na poziomie undergraduate, graduate i postgraduate, pozwolił mi na rozwój zainteresowań komparatystycznych na samym początku mojej pracy podoktorskiej. Oferując kursy z kultury i literatury polskiej dla Polish Studies Program, starałam się łączyć perspektywę nauk humanistycznych i społecznych z porównawczymi odniesieniami kulturowymi. Pobyt łączył się też z aktywnym udziałem w życiu lokalnej Polonii – odbyłam szereg wykładów dla lokalnych organizacji polonijnych oraz jednostek akademickich (Załącznik 5, wykaz wykładów gościnnych), brałam udział w zebraniach

nowojorskiego oddziału Fundacji Kościuszkowskiej oraz w wydarzeniach kulturalnych organizowanych przez lokalne organizacje polonijne, takich jak przeglądy filmów, promocje książek akademickich na temat Polski, spotkania z lokalną prasą polonijną, wydarzenia organizowane przez Polish Room biblioteki uniwersyteckiej, a także utrzymywałam kontakty naukowe z innymi instytutami uniwersytetu, w tym szczególnie z Center for South-Asian Studies, Department of Comparative Literature oraz German Studies.

3. 1-31.12. 2001 – stypendium dla młodych naukowców z Institut für die Wissenschaften vom Menschen w Wiedniu. W czasie tego stypendium miałam okazję uczestniczyć w wielu wykładach zaproszonych do Instytutu osób (m.in. prof. Leny Kolarskiej-Bobińskiej oraz Anny Politkowskiej), przedstawić moje badania i plany rozwoju na przyszłość oraz nawiązać kontakty naukowe.
4. 1.03.-31.08. 1998 – stypendium doktoranckie British Council na University of East Anglia, Wielka Brytania. Stypendium pomogło mi w skompilowaniu bibliografii do badań prowadzonych w pracy doktorskiej.

H) Działalność dydaktyczna

Doświadczenie dydaktyczne zdobywałam w Polsce i w czasie pobytu jako visiting scholar na stypendium Fundacji Kościuszkowskiej w SUNY, University at Buffalo. Prowadzę zajęcia i wykłady na studiach licencjackich i magisterskich. W czasie pracy jako Kosciuszko Foundation Visiting Assistant Professor w University at Buffalo mogłam również prowadzić zajęcia dla doktorantów.

Prowadzę zajęcia autorskie, takie jak wykłady monograficzne, seminaria magisterskie, zajęcia opcyjne oraz proseminaria. Prowadzę również zajęcia kursowe z literatury brytyjskiej. Mam doświadczenie w uczeniu przedmiotów praktycznej nauki języka angielskiego (konwersacje, słownictwo, gramatyka), w tym szczególnie zajęcia z pisania oraz pisania akademickiego, które są w programie nauczania filologii angielskiej.

Od początku mojej pracy dydaktycznej staram się, aby studenci zdobywali pod moją opieką podstawy wiedzy filologicznej, w tym szczególnie doskonalili się w sztuce bliskiego czytania, a także mieli szansę poznawania języków teorii w celu kształtowania własnych poglądów i zdobywania umiejętności ich

prezentacji w akademickiej debacie. W oferowanych przeze mnie autorskich kursach uwzględniam różne media ekspresji artystycznej, choć literatura stanowi główną część mojej praktyki dydaktycznej. Wiele z moich kursów porusza tematykę przekładu literackiego i kulturowego oraz łączy studia translologiczne z praktyką warsztatową. Obecnie kończę redakcję książki powstałej z przekładów pisarzy postkolonialnych, wykonanych przez studentów moich zajęć poświęconym problemom (nie)przetłumaczalności w tekście literackim.

Od roku 2000 przeprowadziłam 5 edycji seminariów magisterskich, których tematy łączyły studia postkolonialne z feminizmem, postmodernizmem, ogólnie teorią literatury, teorią powieści i form narracyjnych, studiami nad przekładem oraz komparatystyką. Wypromowałam ok. 70 magistrów oraz recenzowałam prace magisterskie.

W roku 2017-18 miałam pod swoją opieką dydaktyczną stypendystkę z Ukrainy pracującą pod moim kierunkiem w ramach Programu Stypendialnego Rządu RP dla Młodych Naukowców. Stypendystka uczęszczała na moje zajęcia oraz napisała pod moim kierunkiem pracę dyplomową porównującą techniki egzotyzacji w polskich i ukraińskich przekładach Salmana Rushdiego.

I) Działalność ekspercka, organizacyjna i popularyzatorska

Działalność ekspercka

Jestem kierownikiem Pracowni Badań Postkolonialnych, która funkcjonuje pod angielską nazwą Postcolonial Studies Centre. Jest to pracownia afiliowana w Instytucie Filologii Angielskiej, założona z mojej inicjatywy w 2008 r. Jednocześnie jest to centrum badawcze, współpracujące z wieloma ośrodkami w Polsce i posiadające współpracowników poza granicami kraju (Indie, Rumunia, Wielka Brytania). W Pracowni Badań Postkolonialnych realizowane są projekty komparatystyczne i transdyscyplinarne, oraz organizowane wykłady gościnne, często we współpracy z innymi podmiotami. W 2018 r. Centrum gościło dr Martynę Bryłę z Uniwersytetu w Maladze, na stypendium rządu hiszpańskiego, która zapoznawała się ze studiami postzależnościowymi i badała porównawczo nową literaturę migracyjną. Wszystkie moje inicjatywy związane z organizacją konferencji, seminariów, wykładów gościnnych, firmuję jako działalność Centrum.

Jestem zarejestrowanym ekspertem Narodowego Centrum Nauki oraz Narodowego Centrum Rozwoju Humanistyki – recenzowałam aplikacje grantowe i oceniłam zrealizowany grant.

Dwukrotnie recenzowałam prace doktorskie: na prośbę prof. Nirmali Menon, z instytutu Digital Humanities, Indian Institute of Technology, Indore, oraz dla University of South Australia.

Jestem członkinią dwóch rad naukowych centrów badawczych:

- Rada Naukowej Centrum Badań Dyskursów Postzależnościowych, międzyuniwersyteckiej sieci naukowej z siedzibą na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.
- Rada Programowa międzynarodowej sieci naukowej Centrum Studiów Postkolonialno-Posttotalitarnych na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego.

Jestem członkiem międzynarodowych stowarzyszeń akademickich: Postcolonial Studies Association (PSA), Modern Language Association (MLA) oraz REELC/ENCLS European Network for Comparative Literary Studies

Działalność organizacyjna

Kierownik pracowni Centrum Badań Postkolonialnych – zarządzanie budżetem pracowni, praca nad stroną organizacyjną wydarzeń naukowych.

Jako pracownik Instytutu Filologii Angielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego dwukrotnie byłam sekretarzem komisji rekrutacyjnej, zasiadałam w komisjach egzaminów wstępnych, kilkakrotnie prowadziłam rekrutację na studia magisterskie w obrębie mojego Zakładu Literatury Brytyjskiej i Studiów Porównawczych. Przez dwa lata zasiadałam w Radzie Instytutu jako reprezentantka pracowników niesamodzielnych.

Działalność popularyzatorska

Współpracując z Pracownią Literatury oraz Kultury Dziecięcej i Młodzieżowej w moim instytucie, prowadzoną przez dr hab. Justynę Deszcz, miałam szansę uczestniczyć z jej inicjatywy w czerwcu 2018 roku w Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń z przedstawicielami ministerstwa szkolnictwa w sprawie edukacji włączającej w kontekście reformy edukacyjnej.

Od lat jako wiceprezes i skarbnik Dolnośląskiego Stowarzyszenia Terapii Behawioralnej dla Osób z Autyzmem „Aktywny Umysł” angażuję się w działania na rzecz poszerzania możliwości uczestnictwa w przestrzeni społecznej osób z niepełnosprawnościami, w tym szczególnie z autyzmem i niepełnosprawnością intelektualną. W obszarze działań społecznych promuję Stosowaną Analizę Zachowania jako naukową metodę pomocy terapeutycznej osobom z autyzmem. Zarząd stowarzyszenia prowadzi niepubliczną szkołę terapii behawioralnej, i jednym z naszych najważniejszych działań jest popularyzowania przyjaznej i skutecznej metody pracy z osobami z niepełnosprawnościami, aby zapewnić im jak największą samodzielność w przyjaznym środowisku, które nie izoluje osób niepełnosprawnych.

Pozostała działalność popularyzatorska, w którą miałam okazję się zaangażować, to wykłady dla stowarzyszeń polonijnych w czasie mojego pobytu na stypendium Fundacji Kościuszkowskiej oraz dla młodzieży licealnej we Wrocławiu. Współpracowałam z British Council i Mediateką wrocławską w organizowaniu wykładów promujących przekłady pisarzy z Indii i innych o rysie postkolonialnym. W 2001 r. Polskie Radio poprosiło mnie o komentarz po przyznaniu Literackiej Nagrody Nobla V.S. Naipaulowi, którego pisarstwo było jednym z tematów prowadzonego przeze mnie ówczesnie seminarium magisterskiego.

Dorota Kótodziejczyk